

H'ÂB-NÂME-İ RÂSİM HİKMET ADLI ESERDE YER ALAN KERBELA HADİSESİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

An Evaluation on The Karbala Event in the Work Titled Hab-Name-i Râsim Hikmet

Abdulsamet ÖZMEN

Doç. Dr., Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, asametozman@gmail.com, orcid.org/0000-0002-2714-2653

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 22.06.2022

Kabul/Accepted: 02.08.2022

DOI: 10.51592/kulliyat.1134438

Anahtar Kelimeler

Karbela hadisesi, klasik Türk edebiyatı, H'âb-nâme-i Râsim Hikmet.

Keywords

Karbala incident, classical Turkish literature, Hâb-nâme-i Râsim Hikmet.

Öz

İslâmî edebiyatta Kerbela hadisesi, birçok müellif tarafından kaleme alınan bir konudur. Bu hadiseyi dile getiren metinlerde Hz. Hüseyin ve aile fertlerinin Kerbela'da şehit edilmesi konusu ele alınmıştır. 61/680 yılında Hz. Hüseyin'in şehâdetiyle sonuçlanan Kerbela Savaşı meydana geldiği günlerden beri Müslümanlar arasında derin bir etki bırakmıştır. Bu hadise tarih ve siyer kitaplarında yer aldığı gibi edebî metinlerin muhtevasına da girmiştir. Kerbela hadisesi İslâmî edebiyatın yanında klasik Türk edebiyatının bazı metinlerine de konu olmuştur. Bu konu bazen müstakil eserleri teşkil etmiş bazen de eserlerin içinde bir bölüm olarak yer almıştır. Kerbela vakası bakış açısı olarak birçok noktadan değerlendirilebilir. Bu olayda şehit edilen Hz. Hüseyin, metanet ve yiğitliği ile İslâm âleminde çok sevilmiş, yüceltilmiştir. Edebî eserlerde Kerbela olayı anlatılırken, hem olayın cereyan şekline yer verilirken hem de Hz. Hüseyin'e olağanüstü vasıflar yüklenmiştir. Böylece tarihî bir olay olan Kerbela hadisesi, efsanevî niteliğe bürünmüştür. Tarihî bir şahsiyet olan Hz. Hüseyin ise, olağanüstü vasıflara sahip menkıbevî bir kişi olarak tarihe geçmiştir. Bu çalışmanın konusu, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü T 06739 numarasıyla kayıtlı H'âb-nâme-i Râsim Hikmet adlı eserin Kerbela hadisesini anlatan bölümüdür. Çalışmada adı geçen müellifin Kerbela hadisesi hakkındaki görüşlerinden oluşan metin transkribe edilerek dil içi çevirisi yapılmıştır.

ABSTRACT

The incident of Karbala in Islamic literature is a subject written by many authors. In the texts describing this event, The Hazret-i Husseyin The subject of the martyrdom of Husseyin and his family members in Karbala was discussed. In 61/680 The Hazret-i Husseyin The Battle of Karbala, which resulted in the martyrdom of Husseyin, has had a profound effect on Muslims since the day it took place. This event has been included in the content of literary texts as well as in the books of history and biography. The Karbala incident has been the subject of some texts of classical Turkish literature as well as Islamic literatures. This subject sometimes constituted stand-alone works and sometimes took place as a part of the works. The Karbala case can be evaluated from many points of view. Hazret-i Husseyin was loved and exalted in the Islamic world with his fortitude and bravery. While the event of Karbala is described in literary works, both the way the event takes place and the way of Hazret-i Husseyin was endowed with extraordinary qualities. Thus, the event of Karbala, which is a historical event, has become legendary. A historical figure, Hazret-i Husseyin, on the other hand, went down in history as a legendary person with extraordinary qualities. The subject of this study is the part of the work Hâb-nâme-i Râsim Hikmet, which is registered with the number T 06739 of the Department of Turkish Manuscripts of the Rare Books Library of Istanbul University, describing the event of Karbala. The text consisting of the views of the author mentioned in the study about the Karbala incident was transcribed and translated into language.

Atıf/Citation: Özmen, A. (2022). "H'âb-Nâme-i Râsim Hikmet Adli Eserde Yer Alan Kerbela Hadisesi Üzerine Bir Değerlendirme". *Külliyyat, Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 17(Ağustos), 179-192.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Abdulsamet Özmen, asametozen@gmail.com

GİRİŞ

Kerbela isminin Akkadca "sivri külâh" anlamındaki *karballatu* kelimesinin Orta İbrânîce ve Ârâmîce'de aldığı *karbalâ* şeklienden Arapça "Bâbil çevresi" manâsına gelen *Küver Bâbil*'den ve yine Arapça "ayakların yumuşak zemine batması" anlamındaki *kerbele* kökünden geldiği yolunda bazı görüşler ileri sürülmüşse de kesin bir sonuca varılamamıştır. 634 yılında Hâlid b. Velîd'in Hîre'nin fethinden sonra ordusuyla Kerbela'ya indiği ve burada birkaç gün konakladığı bilinmektedir. Hz. Ali'nin de Enbâr yahut Siffin'den Kûfe'ye dönüşünde buraya uğradığı ve beraberinde bulunanların susuzluktan endişe ettikleri; ancak bir kuyu bulup su içtikleri rivayet edilir. Bu bilgiler, Kerbela'nın İslâm öncesinde kurulmuş bir belde olduğunu göstermektedir (Öz 2002: 271).

1. Kerbela Şehri ve İslam Tarihindeki Konumu

Bağdat'ın yaklaşık 100 km güneybatısında yer alan Kerbela'nın İslâm tarihindeki şöhreti, Hz. Hüseyin ile aile fertlerinin 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680) tarihinde Emevîlerce şehit edildikleri yer olması ve kabirlerinin burada bulunmasından kaynaklanmaktadır. Kerbela, Hz. Ali'nin medfun olduğuna inanılan Necef'ten sonra ikinci kenttir.

Hz. Hüseyin ve beraberinde bulunan yetmişden fazla Müslümanın 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680) tarihinde Kerbela'da, Emevî Halifesi I. Yezid'e bağlı kuvvetler tarafından şehit edilmesi ile vuku bulan Kerbela hadisesi, İslâm coğrafyasını derinden sarsmıştır. Her şeyden önce tarihî bir vaka olan bu olay, ilk olarak ahbâr, tarih, ensâb kitaplarında "maktel" başlığı altında değerlendirilmiş zamanla edebî bir türe dönüşmüştür. Bu muhtevanın sıklıkla konu edilmesiyle edebî sahada "Kerbela mersiyeleleri", "muharremiyeler", "maktel-i Hüseyinler" müstakil bir tür olarak yer almıştır (Alp 2020: 3).

2. İslam Literatüründe Kerbela

Hz. Peygamber'in torunu, Hz. Ali ile Hz. Fatıma'nın oğlu Hz. Hüseyin, özellikle de yaşadığı trajedik bir hadise olan Kerbela hadisesi nedeniyle kaynaklarda geniş yer tutmaktadır. Bu nedenle Hz. Hüseyin ve Kerbela olayı hakkında yazılan eserler oldukça fazladır. Kerbela olayı ile ilgili temel İslam kaynakları, edebiyat kaynakları ve çağdaş kaynaklarda birçok eser kaleme alınmıştır (Aksu 2010: 341).

2.1. Temel İslâm Kaynaklarında Kerbela

Bu başlık altında tefsir, hadis, İslam tarihi, ensab, coğrafya, şehir tarihçiliği ve tabakat kaynaklarında Kerbela hadisesi ile ilgili bilgilere yer verilecektir.

Tefsir kaynaklarının tamamına yakını Kербela hadisesi ile ilgili doğrudan bilgi vermemektedir. Bunun sebebi de Kербela olayının tefsir kaynakları ile doğrudan ilgisinin olmamasıdır. Ancak Şii tefsir kaynaklarında Kur'an'dan bazı ayetler¹ yorumlanırken Kербela olayı ya da Hz. Hüseyin ile irtibatlandırılmışlardır.

Hadis kaynaklarında Kербela hadisesinden ziyade Hz. Hüseyin'in doğumu, isminin konulması, akika kurbanının kesilmesi, kulağına ezanın okunması, Hazret-i Peygamber'e benzerliği, Hazret-i Peygamber'in Hüseyin'e olan sevgisi, Hasan ile Hüseyin'in cennetin gençlerinin iki efendisi oluşu, Hüseyin'in kendisinden kendisinin de Hüseyin'den olduğu, Hz. Hüseyin'in Ehl-i Beyt'ten oluşu ve Hz. Hüseyin'in şehit edileceği konusunda haber vermesi hususlarına değinilmektedir (Aksu 2010: 342).

Kербela hadisesi, İslam tarihi kaynaklarının yanında ensab eserlerinde de zikredilmektedir. Özellikle Belâzûrî'nin *el-Ensab*'ı Kербela olayı hakkında detaylı bir şekilde bilgi vermektedir. Diğer ensab eserleri Kербela olayına değinmemekte, sadece Hz. Hüseyin'in biyografisine dair kısaca bilgiler vermektedirler. Şehir tarihçileri Hz. Hüseyin'e yer ayırırlarken Kербela olayına fazla değinmemektedirler. Kербela literatürü dediğimizde coğrafya kaynaklarından bahsetmekte yarar vardır. Yakut el-Hamevi başta olmak üzere diğer coğrafya eserleri Kербela olayına girmeksizin Kербela şehri hakkında coğrafi açıdan bilgi vermektedirler (Aksu 2010: 342-43).

Hız. Hüseyin hakkında bilgi veren kaynak türlerinden bazıları da tabakat ve biyografik eserlerdir. Bu eserler Hz. Hüseyin'i müstakil olarak ele almaktadırlar. Bunlar daha çok Hz. Peygamber'in Hz. Hüseyin hakkında söylediği sözler, şemali, Cemal ve Siffin savaşları ile babası dönemindeki Haricilere karşı verilen mücadeleye katılışından bahsetmektedirler. (Aksu 2010: 343).

Yukarıda zikredilen kaynaklar dışında Hz. Hüseyin hakkında hadis, siyer ve meğazi kaynaklarında az da olsa bilgi yer almaktadır. Kербela hadisesi ise daha çok genel İslam tarihi, edebiyat ve edebiyat türleri içerisinde detaylı bir şekilde yer almıştır.

2. 2. Edebiyat Kaynaklarında Kербela

Hız. Hüseyin'in Kербela'da siyasi amaçlar uğruna hunharca şehit edilmesi Müslümanların vicdanında onarılmaz derin yaralar açmış ve ilk günden itibaren Kербela hadisesi, Hz. Hüseyin ve beraberindekilerin şehit edilmesiyle ilgili çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Başta İran edebiyatı olmak üzere Arap ve Türk edebiyatında Kербela ile ilgili sayısız eserler kaleme alınmıştır.

Kербela şehri ve hadisesi İslâm aleminde ve İslâmî edebiyatlarda birçok eserin -doğrudan veya dolaylı olarak- muhtevasına etki etmiştir. Kербela hadisesi hakkında İslâmî edebiyatlar içerisinde en fazla eser Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında verilmiştir. Aşağıda Kербela hadisesinin Arap, Fars ve Türk edebiyatlarındaki yeri hakkında kısa bilgilere yer verilmiştir.

a) Arap Edebiyatında Kербela: Hz. Hüseyin'in Emevîler tarafından Kербela'da şehit edilmesi, bütün Müslüman milletlerin edebiyatlarını etkilemiş, bu alanda mensur ve manzum birçok eser kaleme alınmıştır. Kербela hadisesi

¹ Ahzab, 23, 33; Hud, 88; Kasas, 21-22; Nisa, 78; Tevbe 52; Yunus 21, 71; Bakara 156 ve Fetih 10.

ve bunu izleyen olaylar üzerine yazılan şiirler, Arap edebiyatında önemli bir yer tutar. Ca'fer es-Sâdık gibi Ehl-i Beyt imamlarının konuyu işleyen şairler hakkında teşvik edici sözler söylemeleri, bu tür eserlerin yaygınlaşmasında etkili olmuştur (Kurtuluş 2002: 272-73).

Arap edebiyatında Kerbela hadisesi ile ilgili bilinen ilk şiir Ebû'l-Esved ed-Düelî'ye (ö. 69/688) ait bir gazeldir. İmam Hüseyin'in şehadeti de ilk defa Arap tarihçileri tarafından hikâye olunmuştur. Bir görüşe göre de Câbir b. Yezîd el-Câbi'nin (ö. 128/746) *Kitâbu Makteli'l-Hüseyin* adlı eseri ilk maktel sayılmaktadır. (Türkoğlu 2012: 40-41)

b) Fars Edebiyatında Kerbela: Fars edebiyatında konuyla ilgili ilk örnekler daha çok manzum ürünlerle ortaya çıkmıştır. İran'da Şîî mezhebinin yaygınlık kazanmasından sonra Kerbela hadisesine verilen önem artmış ve düzenlenen yas törenlerinde mersiye okuma geleneğine bağlı olarak birçok şiir yazılmıştır. Dinî mersiye türünün en önemli bölümü hâline gelen Kerbela edebiyatı, başta Hz. Hüseyin olmak üzere onun yakınlarının şehâdeti etrafında odaklanmış, şehitler yüceltilip katiller şiddetle yerilmiştir (Kurtuluş 2002: 272-73).

İlk Farsça Kerbela mersiyesi 12. yüzyılda Kavvâmî-i Râzî tarafından yazılmıştır. Daha sonraki yüzyıllardan günümüze kadar birçok manzum-mensur eser kaleme alınmıştır. (Türkoğlu 2012: 44-45)

c) Türk Edebiyatında Kerbela: Hz. Hüseyin'in şehit edilmesini anlatan manzum ve mensur eserlerle bu konuda yazılmış mersiyeler başta olmak üzere Kerbela adı Türk edebiyatında önemli bir motif olarak yer alır. Türk muhayyilesinde Kerbela, Hz. Hüseyin'le ailesinin ve yakınlarının topluca şehit edildiği bir yerin adı olmanın dışında bu elîm vak'ayı anlatan pek çok şair ve edip bu konuyu âdeta bir remiz ve mazmuna dönüştürerek "vak'a-i dilsûz-i Kerbela, haber-i Kerbela" gibi adlarla da anmışlardır (Uzun 2002: 274-75).

Türk edebiyatında Kerbela olayını ele alan lirik eserlerin pek çoğu manzum olmakla birlikte manzum-mensur karışık ve sadece mensur eserler de kaleme alınmıştır.

Mevcut bilgilerimize göre Anadolu sahasında Kerbela hadisesini anlatan ilk eser, 14. yüzyıl müelliflerinden Kastamonulu Şâzî (ö. 1362 den sonra) tarafından kaleme alınan *Dâstân-ı Maktel-i Hüseyin* adlı eserdir. Daha sonraki yüzyıllarda ise konu ile alakalı birçok eser telif edilmiştir². Bu eserlerden biri de 19. yüzyılda yaşamış şâir, müellif ve âlim kimliğiyle öne çıkan Hocâ-zâde Muhammed Râsim Hikmet³ tarafından kaleme alınmıştır. Adı zikredilen müellifin *H'âb-nâme*⁴ adlı eserinin 68a-73a varakları, Kerbela hadisesi ile alakalıdır. *H'âb-nâme* adlı eserde konuşmalar ve konular -deve gibi hayvanlar da konuşturulmak suretiyle- diyalog şeklinde okuyucuya

² Konu ile alakalı detaylı bilgi için bk. (Alp 2020: 59-87; Türkoğlu 2012: 48-57)

³ Muhammed Râsim b. Ali b. Rızâ b. Süleyman el-Malatyavî ismini taşıyan müellif, Müftü Ali Rızâ Efendi'nin oğlu olup resmi kayıtlarda (H.1255/ M.1839) Malatyâ'da tevellüd etmiştir. *H'âb-nâme*'nin dışında kalan eserlerinin ekserisinde ismi Hoca-zâde Muhammed Râsim olarak geçmektedir. *H'âb-nâme*'de ve *Tuhfetü'l-Âşîkîn Hediyyetü'l-Ma'sûkîn* adlı eserlerde Hoca-zâde Seyyid Muhammed Râsim Hikmet olarak geçmektedir. Babasının eski müftülerden olması ve ailece ilimle iştigal etmelerinden dolayı mukîm çevre bu isimle (Hoca-zâde) anılmıştır. (Aktan, 2019, s. 23) Müellifin hayatı, edebî kişiliği ve eserleri için bk. (Aktan 2019: 21-40)

⁴ Müellifin diğer eserleri *Tuhfetü'l-Âşîkîn* ve *Hediyyetü'l-Ma'sûkîn*, *Kâşifü't-Te'vilât*, *Tefsîr-i Âlemgîr*, *Şerh-i Müntehebât-i Mesnevî*, *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye Şerhi*, *Kimyâu's-Saâde*, *El-Bedriye alâ Metni'l-Gurer*, *Tercümetü'l-Akâidü'l-Kibrîti'l-Ahmer*, *Nuhbetü'l-Bülâğa*, *El-Mincât ale'l-Mirkât*'dir. (Aktan 2019: 34)

aktarılmıştır. Bu durum, hem konuşma dilinin tabiliği ve canlılığını ortaya çıkarmış hem de karşılıklı konuşmalar konunun daha açık bir şekilde anlaşılmasını sağlamıştır.

Eser, 19. Yüzyılda kaleme alınmasına karşın eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini barındırmaktadır. Metin sade denilebilecek bir üslûpla kaleme alınmıştır. Eser devenin intak yoluyla Kerbela hadisesi hakkında sorduğu bir soru ile başlamış, Hazret-i Hüseyin'in verdiği cevap ile devam etmiştir. Eserde İslam hizmetkarı kişiler övgüyle anılmıştır. Müslüman olmayan veya dine zararı olan kişiler ise -genel olarak- lanetle yad edilmişlerdir. Bu durum eserin üslûbu hakkında bilgi edinmek açısından önem arz etmektedir. Müellif eserde savunduğu fikirleri ispat edebilmek için bazı ayet ve Arabî ibarelerden yararlanmışır. Müellifin eserinde tasarruf ettiği üslûp çeşitlerinden biri de eserinde kullanmış olduğu manzumelerdir. Eserde kullanılan manzumeler müellifin şairlik yeteneğini ortaya koymakla beraber onun duygu dili hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır. Çünkü nesir düşüncenin dili şiir ise duygunun dilidir.

Üzerinde çalışma yapılan *H'âb-nâme-i Râsim Hikmet* adlı eser, daha önce Muhammed Felat Aktan tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır. Ancak metin okunurken bazı okuma hatalarının yapıldığı tespit edilmiştir. Bu bölümde müellifin vermek istediği mesajları doğru okumak ve okuyuculara aktarmak için metin baştan tekrar okunmuş ve dil içi çevirisi yapılmıştır. Okunan metin, transkripsiyonlu olarak Latin harflerine aktarılmış ve dil içi çevirisi dipnotta verilmiştir.

[H'âb-nâme-i Râsim Adlı Eserin Kerbela Hadisesini Anlatan Bölümü (vr. 68a-73a)]

^[68a] **Şütür** eyitdi: “Vağ'a-yı Kerbelâ'ya ne dersin? Ol günde ki Hazret-i Hüseyin Kerbelâ'da bezl-i cân şarf-ı muhtedirat idüp evlâd ü aḥbâbı şehîd olduḡda ancağ Zeyne'l-Ābidîn ḡalıp vâlid-i büzürgvârın tenḡa görüp kendüye esbâb-ı ḡarbi müretteb ḡılıp 'azîmet-i meydân itmekte iken...” **Hazret-i Hüseyin** eyitdi: “Ey nūr-ı dîde! Ḥâlâ saña ruḡşat-ı şehâdet yoğdur. Zîrâ silsile-i siyâdet saña merbûğdur ve beğâ-yı nesl-i Muşḡafâ vü Murtağâ seniñ vücûduña meşrûğdur.”

Hazret-i Zeyne'l-Ābidîn eyitdi: “Ḥâşâ ki ben şerbet-i şehâdetden bî-naşîb ve devlet-i dîdâr-ı şerîfînden mahrûm ḡalam.”

Hazret-i Hüseyin eyitdi: “Ey ciger-güşem! Bezm-i belâda cām-ı şehâdet nüş itmege henüz saña nevbet gelmemişdir ve sâḡî-i ecel seni henüz yâd idegelmemişdir. ‘An-ḡarîb sen dağı bu şerbetden nüş idip ^[68b] bize mülḡağ olsañ gerek ve murâdıncâ bu ḡvân-ı muşîbetden naşîb olsañ gerek.” Ba' değâ cedd ü âbâdan mevdü' emânetleri ol ḡazrete tevdi' itdi ki muşḡaf-ı Fâğma ve cifr-i ebyaz ve cifr-i cāmî' ve 'ilm-i ḡiyâfet ve 'ilm-i ferâset ve bâkî 'ulûm ki evlâd-ı Resûl'den ḡayrı kimseye zabtı mümkün değıl aña teslîm idüp **وَكَفَى بِاللّٰهِ شَهِيدًا** kelimesin yâd idip 'arşa-yı meydâna yüz ḡutdı. Tîze-i cân-sitâni dil-i ḡâke istidâr ḡılıp âğâz itdi ki ba' z-ı ebyâtındandır: **Şi'r:**

خيرة الله من الخلق أبي / ثم امي وأنا بن الخيرتين / فضة قد خلقت من ذهب / وأنا الفضة ابن الذهبين / فاطمة الزهراء امي أبي / وارث رسول
الثقلين / من له جد كجدي في الوري / أو كشيخي وأنا ابن العالمين / ذهب في ذهب في ذهب / والجين في الجين في الجي

Şi'r: Ol benim ki cedd-i pâkimdir çerâğ-ı enbiyâ

Āftâb-ı evc-i himmet serv-i bâğ-ı ıstıfâ

Ol benim ki ma' den-i dürr-i vücudumdur ' Alî
Şâh-ı erbâb-ı hâkîkat şem' -i cem' -i evliyâ
Ol benim ki şem' -i nûr-ı hilkatımdır Fâtıma
Gevher-i kân-ı şeref şem' -i şebistân-ı hayâl
Ben nihâl-i gülşen-i ' adl u riyâz-ı ' işmetem
Ey fesâd ehli! Nedir bunca baña cevri ü cefa?
Dökdüñüz bir bir atıp seng-i sitem evrâkıımı
Çoduñuz tenhâ beni ğurbetde bî-berg ü nevâ
Hâliyâ katlim temennâsında kılmışsınız ğulüvv
Çankı mezhebde benim kaç' -ı hayâtımdır revâ

الله وانا ابن رسول الله وانا ابن على ولي الله diyip bir na' ra urdu ki ol şadâdan cem' -i eczâ-yı terkib-i kâinât mütehalhil olup felek-i devvâr hareketden mütevaqqıf ve arz-ı sâkin mütezelzil oldu. [69a] Her cânibe teveccüh kıldıkça a' dâyı helâk eyler idi. ' Âkıbet piyâde kalıp vücud-ı şeriflerinde dağı yetmiş üç yerde zağm olmağla ' atş dağı bir taraftan ğalebe idip tâkatı bî-tâb oldu. Nihâyetü'l-emr iş bu şekâvet iki kimseye münhasır oldu. Biri Sinân bin Enes ve biri Şimr bin Zî'l-cevşen. Sinân-ı bed-baht istedi ki ol emr-i kabîhe mübâşeret kıla. Şimr-i la' in-i bî-devlet sebkat idip ol hazretiñ sîne-i ' âliyyesine kadem başdı. Ol hazret göz açıp didi: "Ey bed-baht! Saña kim dirler?"

Ol mel' ün dedi: "Ben Şimr'im." Hazret-i Hüseyin eyitdi: "Dâmen-i zırhı çehre-i nâ-pâkiñden ref' eyle seni göreyim." Ol bed-baht dâmen-i zırhı ref' itdikde çehre-i nâ-pâki görüldükde dişleri hınzır diş gibi dehân-ı pelidinden tışarı çıkmış.

Hazret eyitdi: "Şadake Resûlullah." Zîrâ Hazret-i Resûl kâtilinden ' âlem-i menâmda haber virmişdi. Ol Hazret eyitdi: "Ey Şimr! Benim katlim saña muqadder olmuşdur. ' Ameliñde taşşir itme; ammâ ey Şimr! Bu vaqt ne

Deve dedi: "Kerbela hadisesine ne dersin? O günde ki Hazret-i Hüseyin Kerbela'da can verip güçlerini sarf ederek çocukları ve dostları şehit oldukları zaman sadece Zeyne'l-Âbidîn kalıp büyük babasını yalnız görüp kendisine savaş gereçlerini tertip edip (savaş) meydanına gitmekte iken..." **Hazret-i Hüseyin** dedi: "Ey göz nuru! Henüz sana şehâdet izni yoktur. Çünkü seyyidlik zinciri sana bağlıdır ve Mustafa ve Murtezâ'nın neslinin devamı senin varlığına bağlıdır."

Hazret-i Zeyne'l-Âbidîn dedi: "Allah göstermesin ki ben şehadet şerbetinden nasipsiz ve senin şerefli çehrenin saadetinden mahrum kalayım."

Hazret-i Hüseyin dedi: "Ey evlâdım! Keder-ğam meclisinde şehadet kadehini içmeye sana henüz sıra gelmemiştir ve ecel sâkîsi seni henüz hatırlamamıştır. Çok geçmeden sen dahi bu şerbetten içip [68b] bize katılman ve isteğine göre bu belâ hânından (meclisinden) nasib(ini) alman gerek." Bundan sonra dede ve babalardan tevdi edilmiş emanetleri o hazrete verdi ki Fatıma'nın Mushaf'ı ve cifr-i ebyaz, cifr-i cami, kıyafet ve feraset ilimleri ve bundan başka ilimler ki Resûlullah'ın çocuklarından başka kimseye mal etmek mümkün değil, ona teslim edip "Şahit olarak Allah yeter." (Kur'ân-ı Kerîm, Feth/28) ifâdesini hatırlayıp geniş meydana yöneldi. Can alıcı keskinliği toprağın altına yuvarlanmaya başladı ki bazı beyitlerindendir: Şiir: Allah babamı yaratılmışların en hayırlısı kıldı. Sonra annemi ve beni iki hayırlıya oğul etti. Gümüş altından yapılır. Ben de iki altının gümüşüyüm. Fâtimetü'z-Zehra annem ve babam. İki cihan Resulü'nün varisi... Arkanıza bakın kimin dedesi benim dedem gibi. O benim büyüğüm ve iki alemin oğluyum. Altın altından altından... Genim geninde geninde...

Şiir: O benim ki (nesli) temiz ecdâdım; nebilerin mumu, gayret doruğunun güneşi, seçkin bahçenin selvisidir. O benim ki Alî; vücudumun incisinin madeni, hakikat ehlinin şâhi, veliler topluluğunun mumudur. O benim ki Fatıma; yaratılış nurumun mumu, şeref ocağının cevheri, hayal dairesinin mumudur.

vahtdür ve bugün ne gündür ve bu ay ne aydur?” Şimr-i bed-baht eyitdi: “Muharrem ayı ve cum‘a günü ve namāz vahtidir.”

Ol Hāzret eyitdi: “Ey zālīm bunuñ gibi şehir-i harām ve rüz-ı cem‘iyyet ve vaht-i šalāt ki huṭebā-yı İslām re’s-i menābirde ceddīm evṣāfını beyān iderler hāṣṣ ve havāṣṣu’l-havāṣṣ ve ‘avām müteveccih-i dergāh-ı ma‘būd olup edā-yı ‘ibādet kırlarlar. Sen ki bu emr-i kabīhe iḳdām idersin, bārī ey Şimr! Sīnem üzerinden dūr olup bir miḳdār mühlet vir ki ben daḫı leb-i teṣne ile šalāta meṣḡūl olam.

[69b] Zirā šalātda şehīd olmaḫ baña mevrūs-ı pederdir.” Ol dem ḳibleye teveccūh idip namāza şurū‘ itdikde ol vaht bir vaht idi ki huṭebā-yı ümmet minberde وَالْإِحْسَانُ وَالْعَدْلُ بِالْعَدْلِ وَأَمْرٌ بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ mev‘iżesin zālīmle ilḳā ve mü‘ezzinler minārelerde إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ zezemesin cihāna şalmıṣlar idi.

El-ḳıṣṣa Hāzret-i Hüseyñ šalāta meṣḡūl olup secdede iken Şimr-i bed-baht baş ḳaldırmaḡa mühlet virmeyip şerbet-i şehādet içirdi.

El-ḳıṣṣa şühedā başları mızrāḳlar üzerinde olduḡı hālide bu sitāyiş ile Kūfe‘ye duḡūl idüp ‘Ubeydullāh Ziyād’ın huṣūr-ı nā-pākine ehl-i Resūllullāh’ı iḫzār itdiklerinde muḫadderāt-ı Ehl-i Beyt’den Zeyneb binti ‘Alī ol ‘Ubeyd-i mel‘ūna iltifāt itmeyip bir kūşede ḳarār ṭutdı. ‘Ubeyd-i mel‘ūn, Hāzret-i Zeyneb’in istiḡnāsından ḡāzabnāk olup eyitdi: “Bu kimdir ki henüz eṣer-i tuḡyān şüret-i aḫvālınden melḫūz olunur.” Didiler: “Bu hemşire-i Hāzret-i Hüseyñ.”

Mel‘ūn eyitdi: “Ey ḫātūn şükr ü sipās ol ma‘būda ki sizi hāṣ u ‘ām içinde maḡlūb idip buṭlānıñızı iḫhār itdi.” Hāzret-i Zeyneb eyitdi: “كنبت يا عدو الله” Ey kezzāb! Sipās-i bī-ḳıyās ol vācibü’l-vücūda ki bizim ḫānedānımız şeref-i nübüvvetle mu‘azzez ve mükerrem ḳılıp وَعَنْكُمْ الرَّجْسُ أَهْلُ الْبَيْتِ وَبُطْهَرَكُمْ تَطْهِيراً sa‘ādet işāretiyle sa‘ādet işāretiyle kerāmet ḳıldı. Ey zālīm! Bize vāḳı‘ olan aḫvālden ceddimiz ḫaber virmiş idi, vuḳū‘una muntazır idik. [70a] El-minnetullāh ki ceddimiz iñ şıḳ-ı ḳavline şüret-i aḫvālimiz maḫzar-ı vāḳı‘ olup derece-i iḳbāl مع الصّابرين إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصّابِرِينَ müyesser oldı. ‘Anḳarīb size daḫı ser-encām ne olacağı ma‘lūm olacağıdır ve herkes cezā-yı ‘amelin kārgāh-ı ‘adlden bulacağıdır.”

Ben adalet bahçesinin ağacı ve (günahsızlık) temizlik bahçesiyim. Ey fesat ehli! Bana (yapılan) bunca eziyet nedir? Zulüm taşını birer birer atıp yapraklarımı döktünüz. Beni gurbette geçinecek şaysız, yalnız bıraktınız. Şimdi de beni öldürme isteğinde haddi aşmışsınız. Beni öldürmek hangi mezhepte revâdir? “Ben Allah Resûlü’nün oğluyum ve Allah’ın velisi Ali’nin oğluyum” deyip yüksek sesle bağırdı ki, o sestən kainatı oluşturan kısımların tamamı parçalara ayrılıp, dönen gökyüzü hareketini durdurup, hareketsiz olan dünya titremeye-sallanmaya başladı. Yöneldiği taraflardaki düşmanları öldürdü. Sonunda yaya kalıp mübârek vücutlarında dahi yetmiş üç yerde yara olmasıyla susuzluk dahi bir taraftan galip gelip kuvveti gitti. İşin sonunda bu talihsizlik, iki kişiye mahsus kaldı. Biri Sinân bin Enes ve biri Şimr bin Zîl-cevşen. Talihsiz Sinân istedi ki o kötü işe başlaya. Zavallı lanetlenmiş Şimr, ilerleyip o hazretin yüce göğsüne ayak bastı. O hazret göz açıp dedi: “Ey talihsiz! Sana kim derler?”

O lanetli dedi: “Ben Şimr’im.” Hazret-i Hüseyñ dedi: “Zırhını temiz olmayan yüzünden kaldır seni göreyim.” O talihsiz, zırhını kaldırdığında temiz olmayan yüzü görüldüğü zaman dişleri domuz dişi gibi pis ağızından dışarı çıkmış.

Hazret dedi: “Resûlullah doğru söyledi.” Çünkü Hazret-i Resûl katilinden rüyâ aleminde haber vermişti. O hazret dedi: “Ey Şimr! Benim katlim sana takdir edilmiştir. İşinde kusur etme; ama ey Şimr! Bu vakit hangi vakittir ve bu gün hangi gündür ve bu ay hangi aydır?” Talihsiz Şimr dedi: “Muharrem ayı ve Cuma günü ve namaz vaktidir.” O hazret dedi: “Ey zālīm! Bunun gibi haram ay ve toplanma (Cuma) günü ve namaz vakti ki İslam hatipleri minberlerin başında ecdadımın vasıflarını beyān ederler, saygın (insanlar) ve (insanların) en saygın ve sıradan olanları, Allah’ın dergahına yönelip ibadet ediyorlar. Sen ki bu kötü işe çalışırsın, bārī ey Şimr! Benden uzak durup bir miktar süre ver ki ben dahi susamış dudak ile namazla meṣḡul olayım.

Mel'ün, Zeyneb'den i' rāz idip Zeyne'l-Ābidīn'e teveccüh kılp eyitdi: “Bu kimdir?” Didiler: “Alī bin Hüseyn'dir” Eyitdi: “Alī maḳtūl olduđı istimā' olundu.” Didiler: “Ol 'Alī Ekber idi.” Zeyne'l-Ābidīn müteḥammil olmayıp eyitdi:

“الله ان له مطالب يوم القيامة” ey mel'ün! Ol benim birāder-i büzürgvārım idi. Ḥattā ki āḥiretten muḳaddem dünyāda anıñ intikāmın alanlar 'anḳārīb peydā olur.” Mel'ün gāzab idip emr itdi ki ol mazlūmı ḳatlı ideler.

Ḥazret-i Zeyneb dest-i mübārekin Zeyne'l-Ābidīn'in dāmen-i şerīfine muḳkem idip bünyād-ı nevḫa ḳıldı ki “Ey bed-baḫt zālīm! Eger henüz āteş-i tuğyānıñ seyl-i ḥün-ı şühedā-yı Ehl-i Beyt-i Muştafā'dan teskīn bulmadıysa bunuñ yerine beni şehīd eyle. Zīrā ḥānedān-ı nübüvvetde ve düdmān-ı velāyetde bundan gāyrı yādigār ḳalmadı.” Ḥazret-i Zeyne'l-Ābidīn 'amme-i muḫteremesinden 'inān-ı tekellüm alıp meydān-ı feşāḫatde güftāra gelip eyitdi: “Ey İbn Mercāne! Baña ḳatlden tevehhüm mi verirsin? Bizlere ḳatlı u ḳıtāl, sermāye-i feyz-i şehādetdir ve hemīşe gāzā kılp şehīd olmaḳ bize resm ü 'ādetdir. Peyveste-i ḫayātımız zülāl-ı şimşīr-i ābdār ile sebze ve ḫürremdir. Ḳazāya rızā ve meşā'ibe şabr itmek bize müsellemdir.” Ol mel'ün gördü ki maşdüḳa-i وَمَا يَنْطِقُ عَنْ الْهَوَى vāḳı' olan ḳavmle [70b] münāzara fāide ḳılmaz ve müte'allim-i mekteb-i 'ilme şedīdü'l-ḳuvāya mübāḫeşede gālib olmaḳ olmaz nā-çār sākit olup der-'akeb “Bunlar Yezīd'e hediyyedir” diyü Yezīd-i pelīde irsāl eyledi.

El-ḳışşa leşker-i Yezīd menāzil ü merāḫil ḳat' idüp ve her menzilde bir kerāmet ve her merḫalede bir beşāret görüp şehri Dımışḳ'a ḳarīb olduḳda ḫaber-i vuşūlleri ḫāş u 'āma şüyü' bulduḳda Yezīd-i 'anīd vāḳıf olup mesned-i ḫükümetine envā'-ı tekellüfātla zīb ü zīnet virip ve meclis-i 'iḫ u 'iḫret müretteb kılp ve cemī'-i erḳānı ḫaşmet ve a'yān-ı ḫükümeti elbise-i fāḫire ve esbāb-ı mülükāne ile müzeyyen bārgāhına cem' oldılar ve tamam-ı şehriñ ḫalḳı mu'āmelātndan fāriğ olup temāşā için istikbāle teveccüh kıldılar.

Vaḳtā ki muḫadderāt-ı Ehl-i Beyt sarāy-ı Yezīd'e duḫūl itdiklerinde Ḥazret-i Hüseyn'in ser-i mübārekin bir ḫabaḳ derūnuna vaz' idüp ḫuzūr-ı Yezīd'e getirdiler İttifaḳan ol bī-devletiñ yedinde bir tāziyāne var idi. Anıñ ile mübārek

Çünkü namazda şehit olmak bana babamın mirasıdır.” O zaman kibleye dönüp namaza başladığında o zaman öyle bir zaman idi ki ümmetin hatipleri minberde “Kesinlikle Allah adaleti ve iyiliği emreder.” (Kur'an-ı Kerim, Nahl/90) öğütünü zalimlere telkin; müezzinler, minarelerde “Kesinlikle Allah ve melekleri nebinin üzerine salavat getirir.” (Kur'an-ı Kerim, Ahzâb/56) nağmesini dünyaya salmışlardı.

Sözün özü, Hazret-i Hüseyin namaz kılmak için secdede iken talihsiz Şimr, başını kaldırmaya mühlet vermeyip şehadet şerbetini içirdi.

Hulāsa, şehitlerin başları mızrakların üzerinde olduğu halde bu övgü ile Kūfe'ye girip Ubeydullah Ziyād'ın pis huzuruna Resulullāh'ın torununun başını getirdiklerinde Ehl-i Beyt'in örtülü kadınlarından Zeyneb binti Alī o lanetli Ubeyd'e iltifat etmeyip bir köşede oturdu. Lanetlenmiş Ubeyd, Hazret-i Zeyneb'in istiğnāsından öfkelenip dedi: “Bu kimdir ki şimdi kızgınlık alāmeti dış görünüşünden anlaşılıyor.” Dediler: “Bu Hazret-i Hüseyin'in kız kardeşidir.”

Mel'ün dedi: “Ey hatun! O Allah'a şükür olsun ki sizi herkes içinde mağlup edip yanlışlığımızı meydana çıkardı.” Hazret-i Zeynep dedi: “Yalan söyledin ey Allah'ın düşmanı! Ey yalancı! Sonsuz şükür o varlığı lüzumlu olan Allah'a ki bizim aile ocağımızı peygamberlik şerefiyle izzetli ve saygıdeğer kılp “Kesinlikle Allah Ehl-i Beyt'in üzerinden kötülükleri kaldırmayı ister. (Kur'an-ı Kerim, Ahzâb/33)” işaretiyle saadeti “Sizleri temizledik siz de temizlendiniz. (Kur'an-ı Kerim, Ahzâb/33)” müjdesiyle ikram etti. Ey zālīm! Bize başımıza gelecek durumlardan ecdadımız haber vermişti, meydana gelmesini beklerdik. Minnet ancak Allah'adır ki, dedelerimizin doğru sözlülüğüne dış görünüşümüz şahit olup şanslı bir şekilde “Kesinlikle Allah sabredenlerle beraberdir. (Kur'an-ı Kerim, Bakarâ/153)” ayetiyle müjdelendik. Çok geçmeden size dahi sonunda ne olacağı ortaya çıkacaktır ve herkes amelinin cezasını adalet mekanizmasından bulacaktır. Mel'ün, Zeynep'ten yüz çevirip Zeyne'l-Ābidīn'e yüzünü çevirip dedi: “Bu kimdir?” Dediler: “Alī bin Hüseyn'dir.” Dedi: “Alī öldürülmüş olduğu duyuldu.” Dediler: “O büyük Alī idi.” Zeyne'l-Ābidīn tahammül etmeyip dedi:

leb ü dendânına işâret itdikle Nümeyr bin Cündeb meclisde hâzır idi mütehammil olmayıp eyitdi: “قطع الله يدك Ey bî-edeb! Bu mülâ'abe kıldığıñ leb ü dehen büse-gâh-ı Hâzret-i Resûlullâh'dır.”

Yezîd gâzabnâk olup eyitdi: “Ey Nümeyr! Eger hürmet-i şoĥbet-i Resûlullâh olmasaydı saña siyâset ider idim.” **Nümeyr** eyitdi: “Ey bed-baĥt! Şoĥbet-i Resûlullâh'a hürmet olup evlâdınıñ hürmeti olmamaĥ ne münâsibdür?” Huzzâr-ı meclis bu kelimâtdan müte'essir olup, Yezîd-i pelîd fitneden tevehhüm idip Nümeyr'i [71a] meclisden iĥrâc itdiler. Ba' dehû hükm itdi ki Ehl-i Beyt'den ba' zı kimesneyi iĥzâr ideler. Ümmü Gülsüm ve Zeyneb ve Zeyne'l-Âbidîn hâzır olup perde altından Zeyneb'in nazar-ı mübâreki Hâzret-i İmâmın ruĥsâr-ı şerîfine düşüp bî-iĥtiyâr feryâda gelip eyitdi: **Şi'r:**

Ey felek! Şerm et ne bid' atdur ki bünyâd eylediñ

Ĥanedân-ı Aĥmed-i muĥtâra bî-dâd eylediñ

Ehl-i Beyt-i Muştafâ'ya biñ sitem gördüñ revâ

Tâ Yezîd-i pür-cefânın gönlünü şâd eylediñ

Bu ne fikr-i bâtlı u endîşe-i beyhüdedir

Kim yıķıp biñ Ka'be bir büthâne âbâd eylediñ

Ey Yezîd-i pür-cefâ her kimse bir ad eylemiş

Sen daĥı bu zulm ile 'âlemde bir ad eylediñ (Fuzûlî, Hadîkatü's-Süedâ s. 462)

Yezîd eyitdi: “Bu kimdir?” Didiler: “Hemşire-i Hüseyin bin 'Alî'dir” Ümmü Gülsüm daĥı bir cânibden ĥurûşa gelip eyitdi: “Ey Yezîd! Ruĥsat ver ki Hâzret-i Hüseyin ile bir daĥı mülâkât idip vedâ' idem.”

“Allah'a yemin ederim ki, kıyamet günü hak iddia edecek. Ey lanetlenmiş! O benim saygıdeğer kardeşim idi. Üstelik ahiretten önce dünyada onun intikamını alanlar sonunda ortaya çıkar.” (O) mel'ûn hiddetlenip emr etti ki o mazlumu katl edeler.

Hazret-i Zeynep, mübârek eliyle Zeyne'l-Âbidîn'in şereflî eteğini sağlam tutup aĥıt yakıp dedi ki: “Ey talihsiz zalim! Eĥer şu an azgınlık âteşin Mustafa'nın (Hazret-i Peygamber'in) Ehl-i Beyt'inin şehitlerinin kanının selinden vazgeçmediyse bunun yerine beni şehit eyle. Çünkü Hazret-i Muhammed'in ailesinde ve velayet ocağında bundan başka yadigar kalmadı.” Hazret-i Zeyne'l-Âbidîn muhterem halasından konuşma iznini alıp fesahat meydanında söze başlayıp dedi: “Ey Mercâne'nin oĥlu! Bana katlden tevehhüm mü verirsin? Bizlere öldürme şehadet feyzinin sermayesidir ve her zaman savaşıp şehit olmak bize adettir. Hayatımızın her anı parlak kılıcın tatlı suyu ile yeşil ve tazedir. Kazaya rıza göstermek ve musibetlere sabr etmek bize göre doğrudur tartışılmazdır.” O mel'ûn gördü ki “O, nefis arzusu ile konuşmaz. (Kur'an-ı Kerim, Necm/3)” Doğru sözü gerçekleştirmiş olan bir kavim ile münazara fayda etmez ve ilim mektebinin öğrencisi ile kuvvetli bahse girişme konusunda galip olunamaz, ister istemez susup sonunda bunlar Yezîd'e hediye eder.” diyerek (bunları) pis Yezîd'e gönderdi.

Netice itibariyle Yezîd'in askerleri birçok yeri geçip ve her menzilde bir kerâmet ve her konakta bir müjde görüp Şâm şehrine yakınlaştığında kavuşma haberleri herkes tarafından duyulduğunda çok inatçı Yezîd ayağa kalkıp hükümet makamını çeşitli gösterişlerle süsleyip ve eĥlence meclisi tertipleyip ve bütün büyüklere nezâket ve hükümetin ileri gelenlerini kıymetli elbise, hükümdara yakışacak vasıtalarla süslenmiş (olarak) yanına topladılar ve bütün şehir halkı işlerinden vazgeçip (onu) seyretmek için (onu) karşılamaya yöneldiler.

Ne vakit ki Ehl-i Beyt'in örtülü kadınları Yezîd'in sarayına girdiklerinde Hazret-i Hüseyin'in mübârek başını bir tabak içine koyup Yezîd'in huzuruna getirdiler. Tesadüfen o uğursuzun elinde bir kırbaç vardı. Onun ile mübârek dudak ve dişine işâret ettiğinde Nümeyr bin Cündeb mecliste hazırdı dayanmayıp dedi: “Allah elini kessin. Ey edepsiz! Bu oynadığın dudak ve ağız, Hazret-i Resûlullâh'ın öpücük yeridir.”

İcâzet hâşıl idip ol demde ser-i mübâreki eline alıp râyiha-yı gîsü-yı müşg-bârından bir zamân bî-hûş olup üzerine geldikde eyitdi:

“Ey Yezîd! Ümîdvârım ol vâcibü'l-vücûd dergâhından ‘azâb-ı âhiretten muqaddem ‘azâb-ı dünyâya giriftâr olup murâdına yetmeyesin.” **Yezîd** eyitdi: “Ey hâtûn! Da‘ vâ-yı kâzibeñiz ne netice verdi?” **Ümmü Gülsüm** eyitdi: “Ey Yezîd! إِنَّ لَكَادِبُونَ الْمُنَافِقِينَ” andan i‘râz idüp Zeyne‘l-‘Âbidîn’e hitâb itdi.

Hüseyn istid‘â kıları ki minberlerde cilve kıla ve huḫbeler beyân ide **المتة** cilvegâhı re’s-i rimâh oldı ve benim devletim anı maḫhûr ve maḫzûl kıldı. **Hâzret** eyitdi:

Eyleseñ tûḫî ile gurâbı hem-nişîn bir kâfese

Yine şekvâyı gurâb eyler garâbet bundadır

[71b] Ey Yezîd! Binâ-yı minber benim ecdâdımdan mıdır yâ seniñ ve resm-i huḫbe bizim hâlimizden midir yâ seniñ? Devlet devlet-i uḫrevîdir ol bize müyesserdir ve sa‘âdet bâkîdir ol bize muḫarrerdir. Ey gâfil! Saña daḫı itdigîñ ‘amel cezâsı ‘anḫârîb ‘â’id olmaḫ muḫarrerdir. Yezîd anıñ kelimâtından gâzabnâk olup katline emr itdi. **Ümmü Gülsüm** ve **Zeyneb** feryâda gelip eyitdiler: “Ey zâlim-i bî-dîn! Bu tıfıdan gayrı hânedân-ı nübüvvetde şâhib-i velâyet kılmadı bu ne zulm-ı şariḫdir **Şi‘r** :

انا ديك يا جداه يا خير مرسل/ حسينك مقتول ونسالك ضايع

Yezîd bu kelimâtıdan ḫavf idip katlından güzer eyleyip ri‘âyet eyledi ve eyitdi: “Ey Zeyne‘l-‘Âbidîn! Her ne hâcetiñ var ise benden istid‘â kııl. Ol **hâzret** eyitdi: “Bugün Cum‘a günüdür ruḫşat ver ki, minbere şu‘ûd idip bir huḫbe kıra‘at idem.”

Yezîd eyitdi: “Bu istid‘â kabûldur; ammâ be-şarḫ-ı ân ki huḫbede menâkıb-i âl-i Ebî Süfyân idesin.”

Yezîd öfkelenerek dedi: “Ey Nümeyr! Eğer Resûlullah’ın sohbetinin hürmeti olmasaydı seni idam ederdim.” Nümeyr dedi: “Ey talihsiz! Resûlullah’ın sohbetine hürmet edip evladına (Hz. Hüseyin’e) hürmet etmemek uygun değildir.” Mecliste hazır bulunanlar, bu kelimelerden üzüldü, pis Yezîd fitneden korkup Nümeyr’i meclisten dışarı çıkardılar. Ondan sonra Ehl-i Beyt’ten bazı kimseleri huzûra getirmeye karar verdiler. Ümmü Gülsüm ve Zeynep ve Zeyne‘l-‘Âbidîn hazır olup perde altından Zeyneb’in mübarek bakışı Hazret-i İmâmın temiz/şerefli yanağı/yüzüne düşüp kendiliğinden feryat edip dedi: Şiir: “Ey felek! Utan ne bid‘attır ki meydana getirdin?/ Hazret-i Peygamber’in seçkin ailesine zulüm eyledin/ Hazret-i Peygamber’in Ehl-i Beyt’ine bin (türülü) zulmü revâ gördün/ Sıkıntılarla dolu Yezîd’in gönlünü sevinçli eyledin/ Bu ne batıl fikir ve boş endişedir/ ki bin Ka‘be yıkip bir puthâne mamûr eyledin/ Ey (gönlü) sıkıntılarla dolu (olan) Yezîd! Her kişi namını bir şekilde duyurmuş/ Sen de bu zulümle dünyada bir nâm yaptın”

Yezîd dedi: “Bu kimdir?” Dediler: “Ali oğlu Hüseyin’in kız kardeşidir.” Ümmü Gülsüm dahi bir taraftan heyecan/çoşkuya gelip dedi: “Ey Yezîd! İzin ver ki Hazret-i Hüseyin ile bir daha görüşüp vedâ edeyim.”

İzin alıp o zamanda (Hz. Hüseyin’in) mübarek başını eline alıp misk yağdıran elbisesinin kokusundan bir zaman akılı başından gidip (tekrar akılı başına) geldiğinde dedi:

“Ey Yezîd! O Allah’ın adaletinden ümitliyim ahiret azabından önce dünya azabına yakalanıp muradına ermeyesin” Yezîd dedi: “Ey hatun! Yalan davanız ne netice verdi?”

Ümmü Gülsüm dedi: “Ey Yezîd! ‘Münafıklar iki yüzlüdürler (Kur’an-ı Kerîm, Münafikun/1)’” ondan yüz çevirip Zeyne‘l-‘Âbidîn’e hitap etti.

Ol hâzret minbere çıkıp mesned-i Resûlullâh'ı vücûd-ı şerîfiyle münevver kılıp bir hutbe-i belîğ edâ kıldı ki kemend-i idrâk-ı nazîri küngüre-i evşâfına vâsıl olmak dâ'ire-i imkâna girmez ve deryâ-yı tefekkür maẓmûn ve 'ibâretinde 'aql-ı serâsime sâhîle ihtimâl virmez.

Cemî'-i ehl-i meclis meftûn oldukda eyitdi: "Ey kavm! Mesned-i hilâfet-i ma' nevî cânib-i vâlid-i büzürg-vârımdan baña mevhubdur ve serîr-i saltanat-ı şûrî cânib-i vâlide-i 'âlî miqdârımdan baña mensûbdur." Ol bülbül-i gülzâr-ı feşâhat ve ol tûfî-i şekeristân-ı belâgatüñ [72a] kelimât-ı hikmet-âşârdan Yezîd-i pelîd mü'ezzine işâret itdi ki kâmet getüre.

Mü'ezzin ayağa ıturup eyitdi: "Allâhü Ekber" Hâzret eyitdi: "أشهد أن لا شك فيه ولا شبهة ولا شيء أكبر منه" Mü'ezzin eyitdi: "وأشهد أن محمدا رسول الله" Hâzret eyitdi: "أشهد بهالحمى ودمى" Mü'ezzin eyitdi: "وأشهد أن محمدا رسول الله"

Ol Hâzret 'imâme-i şerîfîn fark-ı mübârekinden alıp mü'ezzin önüne bırakıp gîsü-yı mu' teberin perîşân idip eyitdi: "Ey mü'ezzin! Bu zıkrı itdiğün Muhammed hâkķı'çün bir dem şabr eyle." Mü'ezzin hamûş oldukda şeh-zâde raşş-ı feşâhatı meydân-ı 'ibârete bırakıp harâret-i 'işmet ve cür'et-i 'urûķ-ı Hâşimî cûşa gelüp bî-muhabâ didi: "Ey Yezîd-i gümrâh ü la' in! Bu Resûl-ı kerîm ki zıkrı zîver-i menâbirdir âyâ seniñ ceddîñ midir yâ benim? Ve bu sâhib-i şân-ı 'azîm ki vasfıdır ve ekâbir ve aşâğirdir. Âyâ saña mı akrebdir yâ bana?" Eger dirseñ "Bilmezem." Bu kemâl-i tecahüldür. Ve eger dirseñ ki "Bilirim." Âyâ ne hayâl-ı gâlať ve endîşe-i bâtıldır bu ki zeħârîf-i dünyâ-yı bî- i' tibâr için serây-ı 'âķibetiñ vîrân idip naķd-i Resûlullah'ı teşne vü hayrân kılıp ve muħadderât-ı Ehl-i Beyt'i nâ-maħremlele şehirden şehre gezdirip mübtelâ-yı mihnet-i ğurbet kıldıñ. Eger hilķatiñde eşer-i İslâm var ise nedir bu istiħfâf-ı nukabâ-yı İslâm? Ve eger yok ise nedir bu mescid ü miħrâbı âlûde kılıp 'âdet-i bâtıla kıyâm ü iķdâm etmek?

Yezîd ol kelimâtdan kemâl-i infî'âl bulup ayağa ıturup mü'ezzine emr itdi ki kâmet getirip meşğûl-ı namâz oldular.

[72b] Namâzdan soñra def'-i mazanne için cemî'-i ümerâ-yı Şâm u Kûfe'yi hâzır idip izhâr-ı te'essüf kıldı ki "Ben Hâzret-i Hüseyin'in katline râzî degil idim. La'net 'Ubeydullâh ziyâde ki bu emr-i ķabîhe iķdâm idip beni 'Irâķ ve Şâm'da bed-nâm itdi."

Hüseyin yalvararak isterdi ki minberlerde görüne ve hutbeler okuya. Minnet ancak Allah'adır. Mızrak başı göründü ve benim devletim onu kahr ü perişan etti. Hazret dedi: "Papağan ile kargayı bir kafeste beraber oturtsan/ Gariplik bundadır ki şikâyeti yine karga eder.

Ey Yezîd! Minberin yapımı benim ecdadımdan mıdır yâ da seniñ? Ve hutbe tertibi bizim yapımız yâ da seniñ? Saadet âhîret saadetidir. O bize kolay gelir. Ve mutluluk dâimîdir o bize kararlaştırılmıştır. Ey gâfil! Sana dahi ettiğün işin cezâsı -çok geçmeden- verilmesi kararlaştırılmıştır." Yezîd onun sözlerinden öfkelenip (onun) katl edilmesini emr etti. Ümmü Gülsüm ve Zeynep baĝırıp dediler: "Ey dinsiz zâlim! Bu küçük çocuktan başka peygamberlik ocağında velâyet sahibi kalmadı, bu ne açık zulümdür. Şiir: Ey hayırlı elçi ve dedem! Ben horozum./ İyiliğün öldürülmüş ve sorularımız kayıptır."

Yezîd bu kelimelerden korkup katlınden (vaz) geçip saygı gösterdi ve dedi: "Ey Zeyne'l-Âbidîn! Her ne ihtiyacın var ise benden iste." O hazret dedi: "Bu gün Cuma günüdür izin ver ki minbere çıkıp bir hutbe okuyayım.

Yezîd dedi: "Bu istek kabuldür; ama şu şartla ki hutbede Ebû Süfyân'ın ailesinin övgülerini edesin." O hazret minbere çıkıp Resûlullâh'ın makamını temiz/şerefli vücuduyla nurlandırıp düzgün bir hutbe okudu ki benzerine dünyada kavuşmak mümkün değildir ve kavram ve cümlelerini tefekkür etmek sersem aklın işi değildir. Meclisin içindeki herkes, şaşırduğunda dedi: "Ey kavm! Manevî halifelik makamı büyük babam tarafından bana verilmiş ve geçici saltanat tahtı deĝeri fazla annem tarafından bana verilmiştir." O fesahat gül bahçesinin bülbülü ve o belâgat sahasının papağanının hikmetli kelimelerinden pis Yezîd'in etkilendiğini görüp müezzine işâret etti ki kamet getirsin.

Hakim eyitdi: “Çün hikmet-i bâliğa-i Rabbânî binâ-yı mükevenât ve kudret-i kâmile-i Sübhânî müşavver-i eşkâl-ı mevcûdât böyle iktizâ kılmış ki bünye-i vücûd-ı beşer mazhar-ı cemî‘-i şîfât olup gâh efvâr-ı sûtüdeleri a‘ mâl-ı zemîmelerine gâlib düşüp rif‘at-ı iktidârları melâ‘ikeden a‘ lâ ola ve gâh ef‘âl-ı kabîheleri ahlâk-ı hamîdelerine fâ‘îk olup rütbe-i i‘tibârların İblis’den ednâ kıla.

Ve ba‘zî erbâb-ı hakâyîk ki ‘âlem-i kevn ü fesâda insân-ı kebîr demiş bu ma‘nâyı mutazammındır ki şüret-i ‘âlem hemîşe mütenevvî‘ ve mütelevvindir. Gâh mesned-i hilâfetde hülefâ-yı ‘adâlet-şî‘âr ve selâfîn-i re‘fet-dişâr olmağda istiklâl bulup erbâb-ı küfr u tuğyân mağhûr olur. Ve gâh serîr-i eyâletde mülûk-ı cefâ-pîşe ve hükkâm-ı sitem-endîşe mütemekkin olup aşhâb-ı ‘âkl ü îmânı mağbûn ve mağzûl kılar. Hakîm-i muflaka i‘tirâz vârid olmaz ki Hüseyin-i mazlûmı ağladıp Yezîd-i fâcîri çerâ güldüre. Zirâ Yezîd’in eyyâm-ı istiklâl-ı hükûmeti ki cemî‘-i ef‘âl-ı zemîmeyi câmi‘ olup cihânı fîşk u fesâdla dârü’l-fesâd itmiş idi ve Hazret-i Hüseyin-i mazlûmuñ zamân-ı istilâ-yı muhtefî ki tamâme-i ahlâk-ı kerîmeye mazhar vâkı‘ olup ‘âlem-i şüretde muşîbet ve melâlî kemâle yetmiş idi.”

Üstür eyitdi: “Mâdem ki Hüseyin-i mazlûma ^[73a] bu zâlimler bu zulmu itdi gerek idi ki kâtilerîñ ve fâ‘illeriñ yüzleri siyâh olmağ lâzım gelür idi. Nitekim Hazret-i Nüh’in oğlu pederi haqqında bir cürmü sebebiyle yüzü siyâh renk olup hattâ Hâm evlâda dağı ilâ yevminâ hazâ reng-i siyâh intikâl eyledi.”

Hakim eyitdi: “El-cevâb, Hâm’in ve evlâdlarınıñ yüzleriniñ siyâh olduğı ol cihetden degildir ancak iklîm-i arzîñ iktizâsından oldı.”

Müezzin ayağa kalkıp dedi: “Allahü ekber” Hazret dedi: “Bu ne bir şek ve şüphe ne de ondan daha büyük bir şey vardır.” Müezzin dedi: “Şehadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur.” Hazret dedi: “Etimi ve kanımı ona şahit tutuyorum.” Müezzin dedi: “Ve şehadet ederim ki Muhammed Allah’ın elçisidir.”

O hazret, şerefli sarığını mübarek başından alıp müezzin önüne bırakıp saygın saçını dağıtıp dedi: “Ey müezzin! Bu bahsettiğın Muhammed hakkı için biraz sabr eyle.” Müezzin sustuğında hükümdar oğlu fesahat hünerini cümlelere döküp Haşimî ailesinin samimiyet ve cesaretini çoşturup çekinmeden dedi: “Ey lanetli ve doğru yoldan ayrılmış Yezîd! Bu büyük resul ki (onun) anılması minberlerin süsüdür. Acaba (o) senin ecdâdın mı yoksa benim ecdâdım mı? Ve bu (Hazret-i Muhammed) büyük şöhrat sahibi olmak onun vasfıdır ve büyüklük ve küçüklüktür. Acaba sana mı yakındır yoksa bana mı? Eğer dersin “Bilmem.” Bu tam bir cahilliktir. Ve eğer dersin ki “Bilirim.” Acaba bu ne yanlış hayal ve boş endişedir ki itibarsız dünyanın gösterişleri için ahiretini yıkip Resûlullah’ın serveti(olan Hazret-i Hüseyin)ni susamış ve şaşkın edip ve Ehl-i Beyt’in namuslu kadınlarını yabancılarla (nikah düşmeyen erkek) şehir şehir gezdirip gurbet sıkıntılarına müptelâ ettin. Eğer yaratılışında İslâm’dan bir eser varsa bu İslâm’ın ileri gelenlerini küçük görmenin sebebi nedir? Eğer (İslâm’dan bir eser) yok ise bu mescit ve mihrabı pisleyip batıl adeti yaşatmak nedir?

Yezîd o kelimelerden tam gücendi/kırıldı ayağa kalkıp müezzine emr etti ki kamet getirip namaz kılmaya başladılar.

Namazdan sonra varsayılanları def etmek için Küfe ve Şâm’ın emirlerinin hepsini hazır edip teessüf kıldı ki “Ben Hazret-i Hüseyin’in katline razı değildim. Lanet Ubeydullah’a) çok olsun ki bu kötü işi yapıp beni Irak ve Şâm’da kötü olarak tanıttı.”

Bilgin dedi: “Mademki kainatta Allah’ın bütün hikmeti ve kudreti kainattaki varlıkların tasvirleri böyle gerektirmiştir ki insan vücudunun bünyesi bütün (Allah’ın) sıfatlarına mazhar olup bazen övülmeye değer tavırları yerilmeye layık işlerine galip gelip iktidarlarının gücü meleklardan daha yüksek ola ve bazen kötü fiilleri övülecek huylarına üstün olup itibâr derecelerini Şeytân’dan daha aşığı kıla.

Ve bazı hakikat sahipleri ki dünyaya büyük insan demiş bu manayı içine alıyordur ki dünya her zaman türlü türlü ve renklidir. Bazen halifelik makamında adaletli halifeler ve çok merhametli sultanlar oldukları zaman küfür ve günahkarlar kahr olur. Ve bazen memleket tahtında zalim hükümdarlar ve zulmü düşünen hakimiler oturup akıl ve iman sahiplerini şaşkın ve perişan kılar. (O) büyük hakime itiraz olmaz ki niçin mazlum Hüseyin’i ağlatıp kötü Yezîd’i güldürdü. Çünkü Yezîd’in yönetim zamanı ki kötü işlerin tamamını içinde barındırıp dünyayı hainlik ve fesatla fesat yeri etmişti. Mazlum Hazret-i Hüseyin’in gizlenmiş istilâ zamanı ki güzel huyların mazhar olup görünen alemde musibet tamamlanmıştı.”

SONUÇ

Hız. Hüseyin ve beraberinde bulunanların şehit edilmesi ile vuku bulan Kerbela hadisesi, İslâm toplumlarında geniş bir zeminde yer almıştır. Türk edebiyatında bu hadiseyi birçok müellif kaleme almıştır. Bu hadiseyi ele alan metinlerden biri de Hocâ-zâde Muhammed Râsim Hikmet tarafından telif edilen *H'âb-nâme* adlı eserin 68a-73a arasındaki varaklardır. Müellifin bu eserinin mezkur bölümünden hareketle şu çıkarımlara ulaşılabilir:

Eserin Kerbela hadisesini anlatan bölümü kısmen manzumelerden oluşmakla birlikte genel olarak mensur olarak kaleme alınmıştır. Müellifin Kerbela hadisesi hakkındaki duyguları, duygu dili olan manzumelerle; mezkûr hadise hakkındaki düşünceleri ise düşünce dili olan mensur ibârelerle dile getirildiği gözlemlenmiştir.

Eserin bu bölümü sade denilebilecek bir üslûpla kaleme alınmakla beraber eserin telifinde -az da olsa- eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerinden yararlanmış ve Arapça, Farsça terkip ve tabirler kullanılmıştır. Bu durum eserin üslûbu hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamıştır.

Eserdeki bu bölüm devenin Kerbela hadisesi hakkında sorduğu bir soru ile başlamış ve Hz. Zeynel Abidîn, Hz. Hüseyin, Hz. Zeynep ve Yezid gibi kişilerin karşılıklı konuşmalarıyla devam etmiştir. Bu durum esere üslûp olarak sohbet havasını katmıştır.

Eserin karşılıklı iddialar çerçevesinde telif edildiği görülmüş olup Hz. Hüseyin taraftarlarının savundukları fikirleri ispat etmek için bazı ayetler ve Arabî ibârelerden yararlandıkları görülmüştür. Bu durum, münazara havasında yazılan bu metinde Hz. Hüseyin taraftarlarının haklı çıkarılmaya çalışıldığı kanısına varılmıştır.

Müellif olayı anlatırken canlı ve birinci kaynak denilebilecek bir dil kullandığı görülmüştür. Bunu görülen geçmiş zaman eki olan “dı,di” ekleriyle sağlanmış. Kullanılan bu üslûp eserde anlatılan olayın inandırıcılığını artırmıştır.

Netice itibarıyla 19. yüzyılda kaleme alınan *H'âb-nâme* adlı eserin Kerbela hadisesini anlatan bölümü, Hocâ-zâde Muhammed Râsim Hikmet farklı bir üslûpla kaleme alınmıştır. Bu üslûp ise yazarın edebî kişiliğinin anlaşılması ve hadiselere bakış açısının görülmesi açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Aksu, Ali (2010). *Çeşitli Yönleriyle Kerbela, (Tarih Bilimleri) I. Cilt*. Sivas: T.C. Başbakanlık Tanıtma Fonu &Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

Aktan, Muhammed Felat (2019). *“Hoca-zâde Muhammed Râsim Hikmet’in H'âb-nâme’si (1b-168a) (İnceleme-Metin)*. Basılmamış Doktora Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.

Deve dedi: “Mademki mazlum Hüseyin’e bu zalimler bu zulmü etti (o zaman) katillerin ve faillerin yüzleri(nin) siyah olması gerekirdi. Nitekim Hazret-i Nûh’un oğlu babası hakkında bir günahı sebebiyle yüzü siyah olup hatta oğul Hâm’a dahi bu güne kadar siyah renk intikal eyledi.”

Bilgin cevaben dedi: “Hâm’ın ve evlatlarının yüzlerinin siyah olması ol sebepten değildir dünyanın ikliminden oldu.”

Alp, Gökhan (2020). *Türk Edebiyatında Kerbela Hadisesi: Konuyu Kendi Realitesine Uygun Konumlandırma Çabası - Eksiklikler, Tespitler, Literatür*. International Journal of Filologia (IJOF) Yıl: 3, Sayı: 4. s. 56-89.

Bulut, Faik (2002) "Kerbela", Atlas Dergisi, sayı:108, s. 30-49.

Devellioğlu, Ferit (2002). *Osmânîca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yay.

Kurtuluş, Rıza (2002). "Arap ve Fars Edebiyatında Kerbela". TDVİA C. 25, İstanbul. s. 273-275.

Onat, Hasan (2007). "Kerbela'yı Doğru Okumak". Akademik Orta Doğu II. Cilt, Sayı 1. s. 2-9.

Öz, Mustafa (2002). "Kerbela". TDVİA C. 22, İstanbul. s. 273-275.

Türkoğlu, Serkan (2012). "Bekâi Kitâb-ı Kerbela". Basılmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Uzun, Mustafa (2002). "Türk Edebiyatında Kerbela". TDVİA C. 25, İstanbul. s. 274-275.

Yazma Nüshalar

Hoca-zâde Muhammed Râsim Hikmet. "H'âb-nâme-i Râsim Hikmet". İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü T 06739. Vr. 68a-73a.